

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В МЕРЕЖЕВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

А. В. ГРИЛІЦЬКА, кандидат економічних наук, доцент;
М. Ю. КРИВОРУЧКО, кандидат економічних наук, доцент
(Черкаський державний бізнес-коледж)

Анотація. *Мета статті полягає у проведенні аналізу сучасної парадигми розвитку обліку, висвітленні питань основних тенденцій розвитку бухгалтерського обліку та визначенні основних напрямів використання теорії мереж для обґрунтування особливостей розвитку системи бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економічних процесів, аналізові складових елементів, що створюють відкриту мережеву структуру. Методика дослідження.* *Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. Результати.* *Розглянуто сучасні парадигми розвитку обліку та висвітлено питання основних тенденцій розвитку бухгалтерського обліку. Практична значущість результатів дослідження.* *У статті визначено основні напрями використання теорії мереж для обґрунтування особливостей розвитку системи бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економічних процесів. Проаналізовано складові елементи, що створюють відкриту мережеву структуру.*

Ключові слова: парадигма, бухгалтерський облік, мережеве суспільство, інтеграція.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Світова економічна система кардинально змінилася з виникненням і широким поширенням інтернет-технологій на тлі постійного вдосконалення інформаційних систем, унаслідок чого поступово змінилися логіка розвитку економічних процесів у постіндустріальному суспільстві та споживацька поведінка людей. Поступово Інтернет сформував новий глобальний економічний простір, у якому економічним агентам для ефективного функціонування слід дотримуватися нових правил, що пов'язані зі зміною підходів до ведення бізнесу (виробництво, дистрибуція, маркетинг, інформаційне забезпечення тощо), укладання угод, порядку комунікації та взаємодії з партнерами, конкурентами та споживачами.

Темпи змін у мережевій економіці стали передумовою для виникнення істотних проблем у різних сферах господарської діяльності підприємств, зокрема й у бухгалтерському обліку. Щодо бухгалтерського обліку, то наслідки

формування розвитку мережевої економіки є зовнішніми факторами, які зумовлюють необхідність здійснення його переорієнтації та трансформації. Оскільки облікова система є основним джерелом інформації, що використовується у процесі прийняття економічних рішень, за зміни умов функціонування інформаційного середовища підприємств у мережевій економіці до облікової системи висувається низка нових вимог, для виконання яких необхідне здійснення низки вдосконалень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні формуванням і розвитком парадигм бухгалтерського обліку займаються такі науковці: Н. М. Малюга, В. М. Жук, Р. Ф. Бруханський, М. С. Пушкар, В. З. Семанюк, С. Ф. Легенчук та ін. Вони зазначають недостатній розвиток обліку у країні й потребу в доповненні фінансового обліку підсистемами управлінського й стратегічного.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення аналізу сучасної парадигми розвитку обліку, висвітлення питань основних тенденцій розвитку

бухгалтерського обліку та визначення основних напрямів використання теорії мереж для обґрунтування особливостей розвитку системи бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економічних процесів, аналіз складових елементів, що створюють відкриту мережеву структуру.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під час дослідження особливостей впливу мережевої економіки на розвиток бухгалтерського обліку слід розглядати не лише окрему мережу або мережеву структуру як базовий об'єкт дослідження, а і її складові елементи, що створюють відкриту мережеву структуру.

На думку Т. Коллмана, під мережевою економікою слід розуміти економічне використання мереж передачі даних. Вона заснована на чотирьох технологічних інноваціях (телекомунікаціях, інформаційних технологіях, технологіях засобів масової інформації та розваг), які впливають на можливі шляхи управління інформацією, комунікаціями й операціями [3].

Г. Кніпс уважає, що потрібно виділити такі рівні для відкритої мережевої структури:

- 1) мережеві послуги (повітряний транспорт, телекомунікаційні послуги тощо);
- 2) інфраструктурний менеджмент (контроль повітряного трафіка тощо);
- 3) мережева інфраструктура (залізничні колії, аеропорти, телекомунікаційні мережі тощо);
- 4) громадські ресурси, на основі яких мережева інфраструктура та інфраструктурний менеджмент можуть бути побудовані (земля, повітря, простір тощо) [2, с. 3].

Ж. В. Ігнатенко та О. В. Барижикова зазначають, що на сформування інформаційного середовища економічної діяльності господарюючих суб'єктів впливає дві протилежні тенденції: 1) прагнення економічних агентів до інтеграції, маючи за мету об'єднати зусилля конкурентної боротьби, розширений доступ до інформаційних ресурсів і поліпшення інформаційної взаємодії; 2) намагання створити інформаційний бар'єр, щоб забезпечити комерційну безпеку й конкурентні переваги [1, с. 17]. У контексті двох вищенаведених взаємопротилежних тенденцій можна виділити перспективи подальшого розвитку бухгалтерського обліку.

На основі проведеного аналізу праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, присвячених проблематиці розвитку бухгалтерського обліку в умовах формування мережевої економіки, можна виділити декілька основних напрямів використання теорії мереж для обґрунтування особливостей розвитку системи бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економічних процесів:

1) розвиток теоретико-методологічних аспектів бухгалтерського обліку як засобу інформаційного забезпечення функціонування мережевих підприємств. У цьому випадку бухгалтерський облік має бути вдосконалений у напрямі врахування особливостей функціонування мережевих підприємств, до яких належать: спільне використання активів складників мережі; використання сучасних інформаційних систем і технологій; висока гнучкість організаційної структури; наявність взаємовигідних взаємозв'язків між структурними підрозділами; наявність позитивних і негативних мережевих ефектів;

2) розвиток мережевого бухгалтерського обліку, що передбачає обґрунтування особливостей побудови мережевої форми організації обліку на підприємстві. У цьому випадку облікова система підприємства розглядається як інформаційна мережа, яка забезпечує обробку та узагальнення інформації, її передачу відповідними каналами суб'єктам прийняття управлінських рішень. У контексті даного напрямку система бухгалтерського обліку будується на основі використання мережевої архітектури, а суб'єкти ведення обліку й користувачі облікової інформації виступають агентами, між якими виникають взаємовідносини.

Етапи формування нової парадигми науки представлені в табл. 1 [4, с. 38].

Парадигма обліку зберігає властивості минулих епох. Ґрунтується вона на тому, що дані обробляються вручну й інформація отримується у грошовому виразі загалом по підприємству. Ці дані дозволяють підтримувати тільки функцію управління фінансами. Стара парадигма обліку має змінитися на нову, адже на стратегічному та операційному рівнях «бухоблік» не приносить майже жодного звіту, який потрібний, щоб управляти господарською діяльністю. Такою системою має генеруватися інформація, що застосовується на всіх рівнях управління. Так як менеджери по-

требують різну інформацію за змістом, то розробляється нова інформаційна парадигма має зі спрямуванням на стратегічний, управлінський та фінансовий облік.

Парадигма бухгалтерського обліку – це орієнтири побудови, розвиток бухгалтерського обліку на етапі переходу людства до гармоній-

ної економіки шляхом сприяння прискоренню цього переходу через запровадження прогресивних облікових систем, що має забезпечити комфорт за обов'язкового ведення обліку різними суб'єктами господарювання як еволюційної зміни й доповнення змісту основних категорій теорії бухгалтерського обліку.

Таблиця 1

Формування нової парадигми обліку

Етапи парадигми обліку	Характер досліджень	Період
Допарадигмальний	Зародження та розвиток перших цивілізацій. Зародження і ріст економіки – сільського господарства, ремесла, торгівлі	Від перших цивілізацій (IV–III тисячоліття до н.е.) і до XIII–XIV ст. н.е.
Формування старої парадигми	Л. Пачолі «Трактат про рахунки і записи» (1494). Розвиток держав Європи. Зародження промисловості, ріст міст, бурхливий розвиток торгівлі	XV–XVIII ст.
Нормальна наука	Узагальнення в обліку окремих корисних нововведень, що не ґрунтуються на теорії, але цінні для бухгалтерії капіталістичного суспільства	XVIII–XIX ст.
Протиріччя нормальної науки	Зростання масштабів виробництва, досягнення науки, техніки, технології, організації праці та управління, збільшення невирішених проблем обліку	Кінець XIX ст. – 70-ті рр. XX ст.
Криза	Відсутність нових ідей у нормальній науці щодо генерування інформації для управління. Критика «єдиного обліку». Дискусії щодо вдосконалення обліку	70–80-ті рр. XX ст.
Револуція	Неспроможність старої парадигми адекватно відображати потреби бізнесу та суспільства	90-ті рр. XX ст. – донині
Формування нової парадигми	Демонтування старої парадигми та формування нової	Початок XXI ст.

Розглянуто й визначено більш чіткий перелік тенденцій розвитку бухгалтерського обліку в межах нової парадигми, адже дослідження бухгалтерського обліку з точки зору практики, а також науки й освіти зумовлює зосередженість уваги, перш за все, на сучасних вимогах до бухгалтерської професії. Сьогодні бухгалтери – це не просто ті фахівці, які свідомо засвідчують здійснення господарської операції, що проведена на підприємстві, а й активні учасники системи менеджменту підприємства, аналітики, які самостійно приймають рішення. До основних облікових категорій парадигми бухгалтерського обліку економіки гармонійного розвитку зараховують: місію обліку як інформаційного забезпечення проведення гармонійного економічного порядку; техніку обліку, яка вміщує в себе застосування інформаційних технологій; мету звітності – забезпечення інформацією всіх користувачів; оцінку об'єктів обліку, тобто формування нової методології вимірювання цінностей.

Тобто, облік може зостатися лише мистецтвом записів у книгах і звітних формах, без кардинальних трансформувальних парадигми обліку. Основою несучасної парадигми обліку є стандартні рахунки, сукупність документів для фіксації здійснених фактів господарської діяльності, які після їх обробки записують у стандартні реєстри, а підсумки переносять у Головну книгу та стандартні форми фінансової звітності. Колись ця робота виконувалася вручну за допомогою арифмометра й рахівниці, нині – за допомогою комп'ютера. Незважаючи на НТП, облік зі своїми складовими за своєю суттю лишається незмінним. Традиційний підхід полягає в тому, що стару парадигму можна адаптувати до нових вимог економіки.

Учені-економісти по-різному розглядають тенденції парадигми бухгалтерського обліку. Л. В. Чижевська визначає, що фахові послуги, які надаються бухгалтерами, належатимуть до творчо-інтелектуальної сфери [5]. Набутий досвід практичної діяльності в бухгалтерії умож-

ливлює подальшу реалізацію такого фахівця в науковій сфері. У свою чергу, Я. В. Соколов стверджує, що «праця бухгалтерів-практиків заслуговує на повагу. Проте все або майже все, що вони роблять на практиці, – це заслуга теоретиків. Саме вони створили теорію обліку» [6]. В. Ф. Палій наголошує, що світова економіка поступово трансформується в постіндустріальну фазу, яку також називають інформаційною економікою. Але при цьому теорія бухгалтерського обліку відстає від проблем, що об'єктивно виникають на практиці [6]. М. С. Пушкар зазначає, що наукове співтовариство має дати для бізнесу якісний продукт у вигляді наукових концепцій функціонування і розвитку системи обліку в постіндустріальному суспільстві, моделей обліку, проектів генерування корисної інформації, методик оброблення даних тощо. Л. М. Кіндрацька відзначає, що нині через змінюваність положень облікових стандартів, системи оподаткування та й загалом ведення бізнесу викладач зобов'язаний працювати над своїми компетенціями [7]. На наш погляд, необхідно збалансувати знання і діяльність студентів із практикою та практичними працівниками на нинішніх підприємствах.

Інноваційний підхід до формування нової парадигми полягає в тому, що з однієї нормальної науки може народжуватися декілька нових, що є об'єктивним процесом пізнання, відповідно до якого в науці відбувається диференціація та об'єднання науки [8, с. 428].

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Нова парадигма обліку вимагає швидкого зростання економіки, адже незабаром можна розраховувати, що наукова діяльність у співтоваристві бухгалтерів усе ж таки активізується. Для цього до поставленого питання про нову парадигму обліку слід залучити вчених, які зможуть свідомо формувати наукові дослідження в руслі інноваційного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Игнатенко Ж. В. Сетевая экономика : учеб. пособие / Ж. В. Игнатенко, Е. В. Барыжикова. – Ставрополь : Сев.-Кав. соц. ин-т., 2006. – 160 с.

2. Knieps G. Network Economics: Principles – Strategies – Competition Policy / G. Knieps. – Springer, 2014. – 184 p.
3. Kollmann T. WhatisNetEconomy / Tobias Kollmann [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.igi-global.com/dictionary/net-economy/20068> (дата звернення: 01.07.2018). – Назва з екрана.
4. Бахрушина М. А. Парадигма бухгалтерського обліку та звітності в умовах глобальної економіки: проблеми Росії та шляхи їх вирішення / М. А. Бахрушина // Міжнародний бухгалтерський облік. – 2014. – № 25. – С. 38–46.
5. Гуцалюк О. М. Сучасний бухгалтер: його місце та роль в світі / О. М. Гуцалюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/gutsalyuk-om-suchasniy-buhgalter-yogorol-ta-mistse-v-sviti> (дата звернення: 01.07.2018). – Назва з екрана.
6. Головай Н. М. Аналіз сучасного стану впровадження професійної сертифікації бухгалтерів в Україні / Н. М. Головай, В. І. Волинець, Н. В. Гордополова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : зб. наук. пр. Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – № 1(12) – 2016. – С. 32–36.
7. Кіндрацька Л. М. Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і їх вплив на підготовку спеціалістів у ВНЗ / Л. М. Кіндрацька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/12730> (дата звернення: 01.07.2018). – Назва з екрана.
8. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Алерта, 2007. – 952 с.

REFERENCES

1. Ignatenko, Zh. V. & Baryzhikova, E. V. (2006). *Setevaja jekonomika [Network economy]*. Stavropol: Severo-Kavkazskij socialnyj institute, 160 [in Russian]

2. Knieps, G. (2014) *Network Economics: Principles – Strategies – Competition Policy*. Springer : 184 [in English].
3. Kollmann, T. What is Net Economy. <http://www.igi-global.com/dictionary/net-economy/20068>. Retrieved from: <http://www.igi-global.com/dictionary/net-economy/20068> [in English].
4. Bahryshuna, M. A. (2014) Paradyhma bukhhalterskoho obliku ta zvitnosti v umovakh hlobalnoi ekonomiky: problemy Rosii ta shliakhy yikh vyrishennia [Paradigm of Accounting and Reporting in the Conditions of the Global Economy: Russia's Problems and Solutions to It]. // *Mizhnarodnyi bukhhalterskyi oblik*, 25 [in Ukrainian].
5. Hutsaliuk, O. M. Suchasnyi bukhhalter: yoho mistse ta rol v sviti. <http://intkonf.org/gutsalyuk-om-suchasny-buhgalter-yogorol-ta-mistse-v-sviti>. Retrieved from: <http://intkonf.org/gutsalyuk-om-suchasny-buhgalter-yogorol-ta-mistse-v-sviti> [in Ukrainian].
6. Holovai, N. M., Volynets, V. I. & Hordoplova, N. V. (2016) Analiz suchasnoho stanu vprovadzhennia profesiinoi sertyfikatsii bukhhalteriv v Ukraini [An analysis of the current state of introduction of professional certification of accountants. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, 1(12), 32–36 [in Ukrainian].
7. Kindratska, L. M. Suchasni tendentsii rozvytku bukhhalterskoho obliku i yikh vplyv na pidhotovku spetsialistiv u VNZ [Modern tendencies of accounting development and their influence on training of specialists in higher educational institutions]. <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/12730>. Retrieved from: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/12730> [in Ukrainian].
8. Tkachenko, N. M. (2007) *Bukhhalterskyi finansovyi oblik, opodatkuvannia i zvitnist* [Accounting financial accounting, taxation and reporting]. Kuiv: Alerta, 2007, 952 [in Ukrainian].

А. В. Грилицкая, кандидат экономических наук, доцент; **М. Ю. Криворучко**, кандидат экономических наук, доцент (Черкасский государственный бизнес-колледж). **Современные парадигмы и тенденции развития бухгалтерского учета в сетевом обществе.**

Аннотация. Цель статьи заключается в проведении анализа современной парадигмы развития учета, освещении вопросов основных тенденций развития бухгалтерского учета и определении основных направлений использования теории сетей для обоснования особенностей развития системы бухгалтерского учета в условиях глобализации экономических процессов, анализе составных элементов, которые создают открытую сетевую структуру. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результаты.** Рассмотренные современные парадигмы развития учета и рассматриваются вопросы основных тенденций развития бухгалтерского учета. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье определены основные направления использования теории сетей для обоснования особенностей развития системы бухгалтерского учета в условиях глобализации экономических процессов. Проанализированы составные элементы, которые создают открытую сетевую структуру.

Ключевые слова: парадигма, бухгалтерский учет, сетевое общество, интеграция.

A. Grylitska, Can. Econ. Sci., Docent; **M. Kryvoruchko**, Can. Econ. Sci., Docent (Cherkasy State Business College). **Modern paradigms and progress of record-keeping trends are in network society.**

Annotation. Purpose. The aim of the article consists in realization of analysis of modern paradigm of development of account, lighting up the question of basic progress of record-keeping and determination of basic directions of the use of theory of network trends for the ground of features of development of the system of record-keeping in the conditions of glob alization of economic processes, analysing component elements that create an open network structure. **Methodology of research.** The decision of the tasks put in the article is carried out by means of such scientific and special methods of research, as analysis and synthesis, systematization and generalization, dialectical

---

approach. **Findings.** Considered modern paradigms of development of account and the questions of basic progress of record-keeping trends are examined. **Practical value.** In the article basic directions of the use of theory of networks are certain for the ground of features of development of the system of record-keeping in the conditions of globalization of economic processes. Analyzed the component elements that create an open network structure.

Keywords: paradigm, record-keeping, network society, integration.